

หัวข้อวิทยานิพนธ์	นโยบายรัฐกับการจัดการของเสียอันตราย : กรณีศึกษาโรงงาน แบตเตอรี่ยานยนต์ขนาดกลางและขนาดเล็กในพื้นที่กรุงเทพ มหานครและปริมณฑล Public policies on hazardous waste management: a case study of small and medium automotive battery manufacturer in Bangkok metropolitan area
ชื่อผู้เขียน	นิตยา โพนอก Nittaya Ponok
แผนกวิชา/คณะ	สาขาบริหารธุรกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ดร.ทวิดา กมลเวชช
ปีการศึกษา	2552

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “นโยบายรัฐกับการจัดการของเสียอันตราย : กรณีศึกษาโรงงาน
แบตเตอรี่ยานยนต์ขนาดกลางและขนาดเล็กในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ” นี้
มีจุดมุ่งหมายในการศึกษา เกี่ยวกับช่องว่างของ เครื่องมือทางนโยบายสิ่งแวดล้อมของรัฐ ในการ
จัดการของเสียอันตรายในโรงงานแบตเตอรี่ยานยนต์ขนาดกลางและขนาดเล็ก ซึ่งภาครัฐได้ใช้
เครื่องมือทางนโยบายนี้ ผ่านการออกกฎหมาย หรือการจัดทำโครงการ ในโรงงานทุกขนาด โดย
โรงงานขนาดใหญ่ที่มีศักยภาพด้านเงินลงทุน เทคโนโลยี หรือบุคลากร จะมีความสามารถในการ
จัดการของเสียอันตรายได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามข้อกำหนดทางกฎหมาย ขณะเดียวกัน
โรงงานขนาดกลางและขนาดเล็ก ที่มีศักยภาพในด้านดังกล่าวน้อย จะไม่สามารถจัดการของเสีย
อันตรายได้ตามข้อกำหนด อีกทั้ง ยังไม่ได้รับการสนับสนุนเพื่อให้มีศักยภาพในการจัดการของเสีย
อันตรายจากภาครัฐเท่าที่ควร จนอาจทำให้เกิดการลักลอบทิ้ง ของเสียอันตรายซึ่งส่งผลกระทบต่อ
สิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของ มนุษย์อย่างร้ายแรง โดยผู้ศึกษาได้เลือกกรณีศึกษาโรงงาน
แบตเตอรี่ยานยนต์ขนาดกลางและขนาดเล็กในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล เนื่องจากเป็น

ตัวอย่างประเภทโรงงานที่มีของเสียอันตรายจากกระบวนการผลิตอย่างชัดเจน และโรงงาน
แบตเตอรี่ยานยนต์ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวในสัดส่วนมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ

เพื่อตอบจุดมุ่งหมายหลักในการศึกษาดังกล่าว วัตถุประสงค์ในการศึกษาคั้งนี้จึง
เป็นไปเพื่อสำรวจเครื่องมือทางนโยบายสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ศึกษาการบริหารจัดการ ปัญหา
และอุปสรรคในการจัดการของเสียอันตรายของโรงงานแบตเตอรี่ยานยนต์ขนาด กลางและขนาด
เล็ก และในท้ายที่สุดแล้วคำตอบที่ได้จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว ได้ถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะ
เครื่องมือทางนโยบายสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในการจัดการของเสียอันตรายของโรงงานแบตเตอรี่
ยานยนต์ขนาดกลางและขนาดเล็ก โดยมีแนวคิดที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษาคั้งนี้ 3 แนวคิด คือ
1) แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะและนโยบายสิ่งแวดล้อม 2) เครื่องมือทางนโยบาย
สิ่งแวดล้อม และ 3) หลักการจัดการของเสียอันตราย (กิจกรรมตามหลักการ “Cradle to grave”
คือ การจัดการของเสียที่แหล่งกำเนิด การคัดแยก การกักเก็บ การรวบรวม การขนส่ง การบำบัด
การนำกลับมาใช้ใหม่ และการกำจัดขั้นสุดท้าย) สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะและ
นโยบายสิ่งแวดล้อมนั้น เป็นแนวคิดพื้นฐานที่ทำให้เข้าใจว่า เครื่องมือทางนโยบายสิ่งแวดล้อม เป็น
ผลลัพธ์จากระบบนโยบาย และมีผลต่อการบรรลุผลสำเร็จของนโยบายสิ่งแวดล้อม โดยเครื่องมือ
ทางนโยบายสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็นมาตรการบังคับและควบคุม มาตรการจูงใจทางเศรษฐศาสตร์
และมาตรการใช้ความสมัครใจ ซึ่งผู้ศึกษาใช้เป็นกรอบจำแนกข้อมูลที่ค้นพบ และวิเคราะห์การ
ดำเนินการตามหลักการของการจัดการของเสียอันตราย

เนื่องจากโรงงานแบตเตอรี่ยานยนต์ขนาดกลางและขนาดเล็กมีจำนวนโรงงานน้อยและ
ข้อมูลในการศึกษาเป็นข้อมูลเชิงคุณลักษณะ ทำให้วิธีการศึกษา คั้งนี้ เป็นการศึกษาในเชิง
คุณภาพ ซึ่งผู้ศึกษาเก็บข้อมูลโดยการสำรวจและสัมภาษณ์ เชิงลึก ตลอดจนใช้แบบสอบถามเพื่อ
เก็บข้อมูลพื้นฐานโรงงานประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ในส่วนของการสำรวจเป็นการสำ รวจ
กฎหมาย โครงการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการของเสียอันตรายในโรงงานแบตเตอรี่ยานยนต์
ส่วนการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการของเสียอันตรายใน
โรงงานแบตเตอรี่ยานยนต์ของภาครัฐ และเจ้าของโรงงาน ผู้บริหาร หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการ
จัดการของเสียอันตรายของ โรงงานแบตเตอรี่ยานยนต์ โดยสัมภาษณ์ประเด็น เกี่ยวกับการจัดการ
ของเสียอันตรายของโรงงาน การดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินการ บังคับและ
ควบคุม การจูงใจ และการสนับสนุนของภาครัฐ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่เหมาะสม โดยโรงงาน
แบตเตอรี่ ยานยนต์ที่ศึกษามี 10 โรงงาน และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง 8 หน่วยงาน
รวมสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 31 ท่าน

สำหรับผลการศึกษาที่ได้ พบว่า เครื่องมือทางนโยบายสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เป็น การ บังคับและควบคุม ในรูปแบบของกฎหมายซึ่งมีหลายฉบับ และมีความครอบคลุมเพียงพอตาม หลักการจัดการของเสียในโรงงาน ตลอดจนมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง แต่มีปัญหาในทาง ปฏิบัติอันเนื่องมาจากปัจจัยด้านอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ และโรงงาน ส่วนการจูงใจที่พบ คือ การอุดหนุน ค่าธรรมเนียมการจัดการมลพิษ และ ค่าธรรมเนียมการ ปลดปล่อยมลพิษ ซึ่งโรงงานแบบเตอรียานยนต์ขนาดกลางและขนาดเล็กไม่ทราบว่าภาครัฐมีการ ดำเนินการอุดหนุน ขณะที่ค่าธรรมเนียมการจัดการมลพิษและค่าธรรมเนียมการปลดปล่อยมลพิษ ซึ่งถือเป็นการจูงใจทางลบนั้นมีผลต่อการดำเนินการจัดการของเสียอันตรายของโรงงานแบบเตอรี ยานยนต์ที่ตั้งอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมมากกว่าโรงงานที่ตั้งอยู่นอกนิคมอุตสาหกรรม ส่วน การ สนับสนุนที่พบ ได้แก่ ระบบมาตรฐานจัดการสิ่งแวดล้อม การให้ ความช่วยเหลือทางวิชาการ และ การให้รางวัล นั้น โรงงานส่วนใหญ่ทราบเกี่ยวกับระบบมาตรฐานและการให้ความช่วยเหลือทาง วิชาการ แต่การสนับสนุนดังกล่าวมีผลต่อการจัดการของเสียอันตรายของโรงงาน ได้เพียงเล็กน้อย เนื่องจากไม่มีความเฉพาะเจาะจงในโรงงานแบบเตอรี จึง ไม่ส่งผลให้โรงงานแบบเตอรียานยนต์มี การจัดการของเสียอันตรายด้วยมาตรการนี้ มากนัก ข้อค้นพบดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า การใช้ เครื่องมือทางนโยบายของรัฐในการจัดการของเสียมีความ ครอบคลุมทุกมาตรการ แต่ยังขาดความ เชื่อมโยงและความเฉพาะเจาะจงเพียงพอที่จะส่งผลให้โรงงานแบบเตอรียานยนต์ขนาดกลางและ ขนาดเล็กมีการจัดการของเสียอันตรายอย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งปี ๒๕๖๓ ที่เป็น อุปสรรคในการ ดำเนินการ ได้แก่ สถานที่ตั้ง ศักยภาพ จิตสำนึกของโรงงา น ค่าใช้จ่ายในการจัดการของเสีย อันตราย ความเชี่ยวชาญ และการติดตามตรวจสอบของเจ้าหน้าที่รัฐ ฯลฯ

จากผลการศึกษาคั้งนี้ เป็นการยืนยันว่าภาครัฐยังคงต้องดำเนินการผสมผสาน มาตรการบังคับและควบคุม จูงใจ และสนับสนุน ดังที่ผ่านมา แต่ควรเน้นการดำเนินการจูงใจและ สนับสนุน ให้มีความเฉพาะเจาะจงสำหรับโรงงานแบบเตอรียานยนต์มากขึ้น เริ่มด้วยการ ออก ข้อกำหนดเพื่อเป็นแนวทางการจัดการของเสียอันตราย จูงใจให้โรงงานแบบเตอรียานยนต์ขนาด กลางและขนาดเล็กตั้งโรงงานในนิคมอุตสาหกรรม รวมทั้งมีการจัดทำข้อกำหนด ผลิตภัณฑ์ ฉลากเขียว ที่เฉพาะเป็นพิเศษสำหรับแบบเตอรียานยนต์ เพื่อเปิดโอกาสทางการค้าให้โรงงาน แบบเตอรียานยนต์ขนาดกลางและขนาดเล็กในโครงการจัดซื้อจัดจ้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อม ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวมานี้ ต้องอาศัยการประสานความร่วมมือ จากภาครัฐหลาย หน่วยงาน ตลอดจนโรงงานแบบเตอรียานยนต์ขนาดกลางและขนาดเล็ก จึงจะทำให้มาตรการและ แนวทางที่เสนอแนะสัมฤทธิ์ผลได้